

HJÄLMAREN

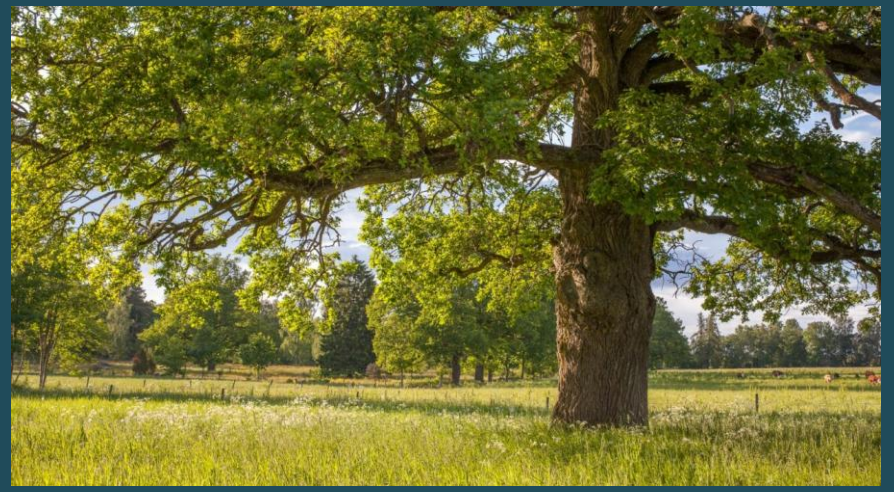

Hjälmarsamarbetet

Medlemmar:

- Kommunerna Arboga, Eskilstuna, Katrineholm, Vingåker och Örebro, Länsstyrelserna Västmanland, Södermanland och Örebro, Hjälmarens Vattenvårdsförbund, Hjälmarens Fiskareförbund, Örebro universitet, Örebro läns museum, Destinationsbolagen Destination Eskilstuna, +Katrineholm och Örebrokompaniet
- Region Sörmland och Region Örebro län deltar i arbetet

Arbetar utifrån gemensamt beslutad strategi

- Ställningstaganden inom åtta teman:

Omställningslabb Hjälmaren

Omställningslabb Hjälmaren

- Utgår från utmaningar i den fysiska miljön samt behov av samordning och gemensamma arbetssätt
- Mål att etablera ett geografisk omställningslabb runt Hjälmaren
- Systemperspektiv avgörande
- Samlar tio organisationer runt Hjälmaren:
  - Kommunerna Arboga, Eskilstuna, Katrineholm, Vingåker och Örebro, Länsstyrelsen Örebro län, Hjälmarens vattenvårdsförbund, Hjälmarsamarbetet, Örebro universitet och Örebro läns flygplats
- Pågår 2025 – 2028 med ca 24 mnkr i budget
  - Planering för ytterligare två tre-årsperioder

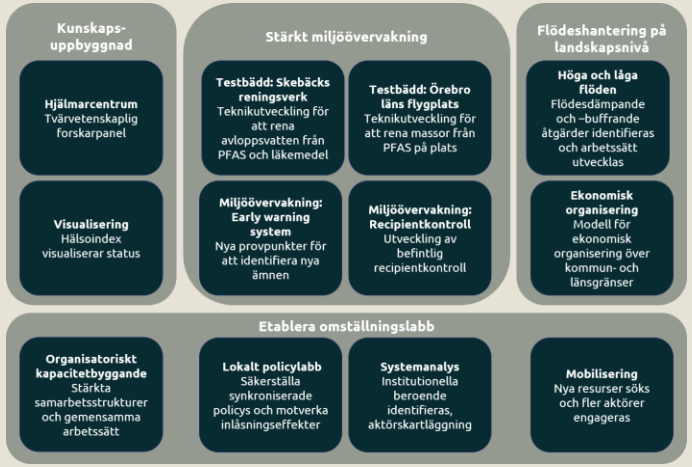

Flödeshantering på landskapsnivå

- Både Eskilstuna och Örebro har betydande översvämningsrisker
- Klimatförändringar medför lägre flöden och lägre nivåer som accelererar uppvärmningen
  - Behov av att hantera både höga och låga flöden
- Kartering av befintliga och historiska lågpunkter inom avrinningsområdet har skett
  - Fördjupad hydrologisk utredning av prioriterat delavrinningsområde pågår
- Test av befintliga institutionella verktyg pågår
- Modell för ekonomisk organisering tas fram
- **Förväntat resultat:** systematiserat och skalbart arbetssätt

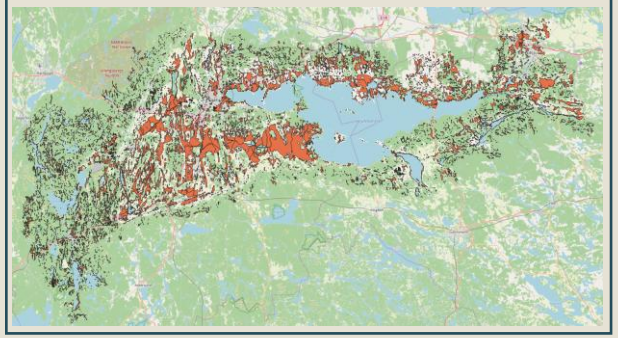

Etablering av omställningslabb

- Policyanalys och systemanalyser
- Process för gemensamma arbetssätt för strategisk vattenmiljöarbete på kommunal nivå
  - Gemensamt planeringsunderlag
  - Poola resurser dit de gör störst nytta
- Nya resurser söks och aktörer mobiliseras
- **Förväntat resultat:** stärkta samarbetsstrukturer och stärkt intern organisatorisk kapacitet

Kunskapsuppbyggnad

- Tvärvetenskaplig forskarpanel utforskar kunskapsluckor
  - Plan för att hantera kunskapsluckor och struktur framåt
- Hälsoindex tas fram (jmf Blekinge Hälsoindex)
  - Kommunicerbar bild av Hjälmarens status
- GIS-baserad visualiseringsverktyg tas fram
  - Samlar geografisk data
- Agentbaserad modell tas fram
  - Möjligt att analysera komplexa sammanhang och miljöer
- **Förväntat resultat:** koncept kring Hjälmarcentrum och ökad förståelse för Hjälmarens utmaningar hos beslutsfattare och allmänhet

Testbädd Skebäcks reningsverk

- Tar emot avloppsvatten från motsvarande 150 000 personekvivalenter
- Saknar reningssteg för mikroföroreningar
- Pågående pilottest i containerskala med tre tekniker under 6-12 månader för att rena läkemedel och PFAS
  - Nanofiltrate + GAC filter
  - LoopCarb (GAC i recirkulerande system)
  - Ozone + GAC filter
- Effektbaserad analys för att detektera metaboliter
- **Förväntat resultat:** minskad spridning genom investering i nya reningssteg

Testbädd Örebro Airport

- Stora volymer massor med förhöjda PFAS-värden
  - Tidigare brandövningsplatser samt omkringliggande jordbruksmark
- Spridning både via grund- och ytvatten
- Uppströms dricksvattentäkt för 150 000 människor
- Grundvattenmodellering för att se spridningsmönster
- Stabiliseringsförsök i labbskala har genomförts med >99% stabilisering
- Reningsanläggning för ytvatten på plats (utanför projektet)
- **Förväntat resultat**: åtgärder för minskad spridning

Nationell miljöövervakning

- Hjälmaren ingår inte i nationell miljöövervakning liknande övriga stora sjöar
- Framför allt en budget- och prioriteringsfråga
- Riksdagsledamöter i Miljö– och jordbruksutskottet samt från Hjälmarens tre län uppvaktas
- **Förväntat resultat:** ökat engagemang / kunskap samt budgetförstärkning till HaV

Utveckling samlad recipientkontroll

- Utgår från behov hos Hjälmarens vattenvårdsförbunds medlemmar
- Ny, uppdaterad behovsanalys har genomförts
- Arbete för att öka rapporteringsviljan till datavärd
- Samordning regional miljöövervakning och SRK
- **Förväntat resultat**: uppdaterat program med åtgärder samt mer samlad data

Early Warning System

- Förutse det oförutsedda och hantera framväxande risker genom ny övervakning
  - Kemiska profiler detekterade med non-target screening
  - Biologisk aktivitet detekterad med bioassays
  - Rumsliga/tidsmässiga mönster
  - Bakgrundssignal
  - Tidig varning för kemisk påverkan
- Skapa en lokal baslinje för påverkan i vatten för utvalda provpunkter
- Utforska rutiner och dialogverktyg för att tolka och hantera avvikelser från baslinjen
- **Förväntat resultat:** pilotmodell för regionalt early warning system

